

L'Institut d'Estudis Catalans ha perseverat un any més (el 2007 és el novè) a programar un cicle de conferències destinat a donar a conèixer la personalitat i les realitzacions dels recipients dels premis Nobel de l'any en curs atorgats per l'Acadèmia Sueca. Aquest cicle, durant els darrers anys, es repeteix en paral·lel a València amb els mateixos conferenciant. En edicions precedents, no s'hi ha inclòs el Premi Nobel de la Pau, atorgat per una comissió del Parlament noruec, que generalment obeeix a criteris allunyats dels objectius d'aquest Institut. Enguany, per excepció, el fonament del premi ha estat el seguiment d'un fenomen d'abast global, el canvi climàtic, i un dels premiats, un grup de científics que l'estudien; això justifica que el cicle hagi inclòs una conferència sobre aquest premi. El fet que en aquest cas el conferenciant no hagi estat el mateix a València que a Barcelona ha propiciat que enguany comptem no amb una, sinó amb dues conferències feliçment complementàries sobre aquest premi.

El cicle, organitzat i coordinat per la Secretaria Científica, ha comptat com en anys anteriors amb la decidida col·laboració de les societats filials de Física, de Química, de Biologia, de Llengua i Literatura i d'Economia (i enguany també de la Institució Catalana d'Història Natural) per identificar les persones idònies en cada cas per tractar dels investigadors i creadors guardonats i per aportar clarícies sobre els seus treballs i sobre les raons que han fet que els respectius jurats els atorguessin els premis. D'aquesta manera, l'Institut vol retre el seu homenatge als guardonats alhora que ofereix informació rigorosa sobre els seus perfils biogràfics, els seus treballs, les relacions d'aquests amb els seus antecedents històrics, el context en el qual han estat realitzats i la cultura en què s'integren. L'Institut d'Estudis Catalans contribueix d'aquesta manera a difondre l'obra dels premiats i fins i tot a donar fonament a una raonable especulació sobre les repercussions que puguin tenir per al desenvolupament present i futur.

Més de cent anys després de ser creats, els premis Nobel han assolit un prestigi universal i han esdevingut un referent per al món de la recerca en física, química, biologia i economia i en el de la creació literària. El seu atorgament constitueix un esdeveniment social d'un gran relleu en el qual les institucions i els països representats pels guardonats guanyen també en prestigi. El creixent interès i la curiositat d'un públic com més va més ampli pels temes relacionats amb el desenvolupament científic fan que els mitjans de comunicació atorguin també cada cop més atenció a aquests premis i tractin de divulgar per al gran públic els assoliments dels guardonats.

El cicle de conferències de l'Institut d'Estudis Catalans pretén donar satisfacció a aquesta curiositat per a un públic exigent. Són conferències d'alta divulgació, a càrrec d'especialistes en les matèries que són objecte dels estudis i descobertes dels guardonats, adreçades a una ciutadania amb una certa formació científica que vol conèixer detalls i perquè de l'atorgament de cada premi a les persones que l'han rebut. Per fer-ne arribar el contingut a un públic més ampli es publiquen posteriorment en la sèrie «Publicacions de la Presidència».

El Premi Nobel de Física de l'any 2007 s'ha concedit a un físic francès, Albert Fert, i un d'alemany, Peter Grünberg, pel descobriment de la magnetoresistència gegant. Tal com explica Josep Fontcuberta, del Departament de Física Fonamental i de l'Institut de Nanociència i Nanotecnologia de la Universitat de Barcelona, en la seva conferència, en aquest enunciat tan concís es resumeix el llarg camí que científics i tecnòlegs han hagut de recórrer per arribar a comprendre i manipular la dependència del transport electrònic, amb la integració que els guardonats han assolit, després d'una llarga i perseverant tasca personal, de totes les peces del trencaclosques per convertir-lo en la base d'una nova ciència i una nova tecnologia que han canviat moltes coses de la nostra vida quotidiana.

El Premi Nobel de Química de l'any 2007 ha estat atorgat al químic alemany Gerhard Ertl pels seus estudis sobre processos químics en superfícies sòlides. Segons explica en la seva conferència Jordi Llorca, investigador de l'Institut de Tècniques Energètiques de la Universitat Politècnica de Catalunya, els treballs de Gerhard Ertl en l'estudi de les interaccions entre gasos i sòlids amb tècniques d'alt buit han ajudat a explicar, amb uns mètodes d'estudi innovadors, com i per què s'originen a les superfícies de sòlids que actuen de catalitzadors determinades reaccions freqüents en la indústria química i també en els sistemes naturals.

El Premi Nobel de Fisiologia o Medicina de l'any 2007 ha estat concedit a dos biòlegs nord-americans, Mario R. Capecchi i Oliver Smithies, i un de britànic, Martin J. Evans, pel descobriment de les bases per introduir modificacions genètiques específiques en ratolins mitjançant cèl·lules mare embrionàries. Tal com posen de manifest Jaume Reventós, de la Unitat de Recerca Biomèdica i Oncologia Translacional i Pediàtrica de l'Institut de Recerca Hospital Universitari Vall d'Hebron, i Andreas Doll, de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona, les tècniques introduïdes pels guardonats han obert les portes a la capacitat dels investigadors per determinar les funcions específiques dels gens i han mostrat el camí definitiu perquè la teràpia gènica pugui esdevenir una realitat en el guariment de malalties genètiques fins ara incurables.

El Premi Nobel de Literatura de l'any 2007 ha estat atorgat a l'escriptora britànica Doris Lessing, que ha conreat l'èpica de l'experiència femenina i ha sotmès a estreta vigilància, amb escepticisme, passió i poder visionari, una societat racialment dividida. Marta Pessarrodona, poeta i traductora, amiga personal de l'escriptora guardonada, passa revista en la seva conferència a la trajectòria vital i literària de l'autora anglesa i remarca com el seu discurs de recepció del premi és un

cant a la lectura, tant important per a ella, crescuda a la Rhodèsia colonial en una casa feta de fang, però amb llibres, i amb una mare que procurava que ella i el seu germà en tinguessin.

El Premi Nobel d'Economia de l'any 2007 ha estat atorgat a tres economistes nord-americans, Leonid Hurwicz, Eric S. Maskin i Roger B. Myerson, per haver posat els fonaments de la teoria del disseny de mecanismes econòmics. Xavier Calsamiglia, del Departament d'Economia i Empresa de la Universitat Pompeu Fabra, explica en la seva conferència com Leonid Hurwicz, als seus noranta anys, ha estat el científic guardonat amb el Nobel de més edat de tots els temps, però que entre els seus deixebles directes, ja hi figuraven onze guardonats amb el Premi Nobel d'Economia. L'activitat científica de Hurwicz és molt rellevant no només per les qüestions que ha resolt definitivament, sinó sobretot per les noves qüestions que ha plantejat i per les noves perspectives que ha obert, que han incidit tant en la substància com en el mètode de l'economia. A final dels anys cinquanta va formalitzar els fonaments teòrics del disseny de mecanismes econòmics descentralitzats i a final dels seixanta va dissenyar mecanismes autoregulats en el sentit que els agents tinguin incentius per actuar d'acord amb les regles del joc i proporcionar la informació apropiada. Aquest nou plantejament ha informat la pràctica totalitat de la teoria econòmica en les darreres dècades. Les investigacions posteriors d'Eric S. Maskin i Roger B. Myerson han tractat de delimitar millor el problema del disseny de mecanismes econòmics descentralitzats i han assolit resultats generals addicionals que han facilitat enormement tota la tasca analítica posterior que els ha valgut ser guardonats amb el Nobel conjuntament amb Leonid Hurwicz.

Finalment, el Premi Nobel de la Pau de l'any 2007 ha estat atorgat al Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC), un col·lectiu format per uns 2.500 experts de tot el món, presidit per l'enginyer i economista indi

Rajendra Kumar Pachauri, i al polític nord-americà Albert Arnold Jr. Gore, més conegut per Al Gore, «pels seus esforços per construir i disseminar un coneixement més gran respecte al canvi climàtic d'origen humà i per establir els fonaments de les mesures que es necessiten per contrarestar els canvis». L'atorgament del Premi Nobel de la Pau, segurament perquè en té opinions més gent que en el cas dels dedicats a les ciències, sovint és objecte de controvèrsia. En aquest cas, la concessió del guardó, per la seva dimensió política, ha provocat comentaris discrepants sobre l'equilibri entre el grup d'experts, reconegut pel seu rigor i per l'esforç a assolir un consens sobre l'estat del coneixement sobre el canvi climàtic, i Al Gore, amb la seva croada per fer conèixer i sensibilitzar respecte al problema del canvi climàtic arreu del món. Mentre que l'IPCC estableix amb tota solemnitat el total consens dels experts en el tema crucial de l'origen antròpic del canvi climàtic en el seu darrer informe de síntesi, Al Gore és probablement la persona que més ha fet per donar a conèixer a un públic ampli, per tots els mitjans al seu abast, la importància de l'amenaça i la urgència de prendre mesures. Els negacionistes del canvi climàtic han intentat desprestigiar el missatge d'Al Gore, però nombrosos membres de l'IPCC han expressat la seva satisfacció per compartir el premi amb Gore, reconeixent que ells mai no haurien pogut donar tanta visibilitat al seu missatge com ha fet Gore, i que realment es tracta del *mateix* missatge. Un missatge important, greu, però no desesperat. Convida a actuar en la reformulació de l'economia mundial sobre uns plantejaments nous, més equitatius i més savis pel que fa a les connexions entre els sistemes socials i els ambientals. No és el moment de la por, diuen els conferencians, sinó del coratge de fer endavant els passos que cal fer.